

'Studenten willen gezien en gehoord worden'

Een leraar staat voor zijn digibord en de studenten maken aantekeningen op hun laptop. Het lijkt een logisch beeld van hedendaags onderwijs in een digitale wereld, maar is dat het wel? De docent behoudt wellicht zijn overzicht, maar zijn leerlingen onthouden meer als ze hun notities met pen en papier zouden maken. Uitgeverij Deviant is dagelijks bezig met de vraag hoe ze digitale technieken optimaal kunnen inzetten om het onderwijs interessanter en effectiever te maken. Want niets is daarbij vanzelfsprekend. 'Vorm en inhoud, techniek en didactiek; het moet

uiteindelijk allemaal precies op zijn plaats vallen,' vertelt uitgeefdirecteur Rieke Wynia, terwijl we door een monumentaal pand in de binnenstad van Amersfoort wandelen. We komen uit bij een grote ovale tafel in de overlegkamer waar Ruud van den Belt, uitgever Nederlands, al klaar zit naast Mariska Wiersma, uitgever van de Engelse en Duitse lesmethoden. Op dat moment gaat de deur aan de andere kant van de kamer open en stappen ook directeur-eigenaar Jelle Pol en projectleider ICT Jan Altevoegt binnen. Er is veel te bespreken. We gaan meteen van start. **ERIK OUWERKERK**

INTERVIEW BIJ UITGEVERIJ DEVIANT - VORM EN INHOUD, TECHNIEK EN DIDACTIEK; HET MOET UITEINDELIJK ALLEMAAL OP ZIJN PLAATS VALLEN

PRAKTISCH

De centrale vraag is: *Hoe kan digitaal leren het best worden ingezet?* Om die vraag te beantwoorden, nemen Wynia en Wiersma eerst een aanloop door in te gaan op hun praktijkervaringen. Zowel Wynia – ‘Ik mis mijn studenten nog elke dag’- als Wiersma hebben namelijk jarenlang voor de klas gestaan in het mbo (en vmbo): de eerste als docente Nederlands en rekenen en laatstgenoemde als docent Engels.

Beiden misten de praktijkgerichtheid in de les. Wynia: ‘Ik zag dat de wereld van de jongeren niet goed aansloot op de theoretische en formele boeken. Ik vond het belangrijker dat ze een goed gesprek konden voeren dan dat ze perfect de persoonsvorm van het onderwerp konden onderscheiden. Je moet weten hoe je een brief aan de gemeente schrijft als je het ergens niet mee eens bent. Als je dan uiteindelijk nog je spelling controleert is dat heel goed, maar je wilt niet dat de hele les daarom draait.’

Wiersma sluit zich daarbij aan: ‘Een receptioniste moet iemand netjes te woord kunnen staan in het Engels en de logistiek medewerker moet zich kunnen redden in een vreemde taal als hij onderweg is. Als dat dan ook grammaticaal perfect orde is, is dat mooi meegenomen.’

BOUWEN, TESTEN EN AANPASSEN

Gedreven door hun praktijkervaringen gingen beide oud-docenten aan de slag om methoden te ontwikkelen die beter aansloten op de praktijk, eerst als externe auteur en later in dienstverband. Wynia: ‘Op het moment dat de digitale uitdaging zich steeds meer aandiende bleef de intensieve verbinding met scholen, docenten en studenten de kern van onze leermedelenontwikkeling: we hebben wel de

kennis in huis maar niet de wijsheid in pacht. Er kwam echter nog een mooie interdisciplinaire kruisbestuiving bij: de programmeurs leerden met andere ogen naar de inhoud kijken en de methodeontwikkelaars kregen inzicht in de technische mogelijkheden in relatie tot didactiek.’

Samen verkenden ze welke digitale toepassingen, wanneer en in welke omstandigheden, het verschil konden maken voor de student. Met de digitale leeromgevingen Studiemeter (oefenen en toetsen) en Studiereader (een complete interactieve leeromgeving) ontwikkelde het team in de loop der jaren (mooie) producten die telkens werden getoetst in de praktijk. Belangrijk, want: ‘In de complexe werkelijkheid van het onderwijs zie je dat het altijd beter kan; praktischer, afwisselender, interessanter en, heel belangrijk, effectiever. Dat betekent blijven bouwen, testen en aanpassen.’ Aldus Pol.

Om de digitale leermiddelen naar een hoger plan te tillen organiseerde Uitgeverij Deviant in het schooljaar 2017-2018 een grootschalige pilot. Op verschillende mbo-scholen, met opleidingen van media tot kappers en van de agrarische sector tot ICT, werkten zeshonderd studenten met behulp van digitale technologie aan hun Nederlandse taalvaardigheid en rekenvaardigheid. Nieuwe leerlijnen voor burgerschap en Engels zijn in navolging daarvan inmiddels volop in ontwikkeling.

Van den Belt: ‘Dat pilotjaar hebben we met het team heel intensief in de klas gekeken naar de inzet van ons lesmateriaal, de interactie tussen de studenten onderling en met hun docenten, we hebben docenten gesproken, studenten geraadpleegd, de voortgang van de werkvormen gemonitord en de resultaten met alle betrokken partijen

continu geëvalueerd. Op basis daarvan werd de leeromgeving weer aangepast.’

RUST

Altevogt laat graag zien hoe de leeromgeving in Studiereader eruit ziet. Het zijn vaak de details die het verschil maken. Zo wordt het veld voor de open vragen vanzelf groter zodra iemand meer tekst nodig heeft (waarbij de letters in een mooi handschrift verschijnen) en de cijfers boven de streep van de rekensom gaan automatisch van links naar rechts, terwijl de cursor onder de streep juist van rechts naar links beweegt. ‘Je hoeft dus niet telkens op de tabtoets te klikken voor het volgende vakje, dat zou heel frustrerend zijn. Het systeem werkt met je mee,’ verduidelijkt Altevogt.

‘EEN DIGITAAL
SYSTEEM KAN JUIST EEN
MEER ACTIEF EN INTER-
ACTIEF LEERKLIMAAT
STIMULEREN’

‘Alles wat de meer dan twintig webontwikkelaars en programmeurs hier doen, heeft een meerwaarde voor de gebruiker,’ vult Pol zijn collega aan. Dat varieert van de keuze voor een lettertype tot de inzet van VR als dat het leren realistischer en effectiever maakt. Met een VR-bril op kun je zo achterop de motor de Erasmusbrug over. Aan de hand van de snelheid en de tijd die je daarvoor nodig hebt kun je dan schatten hoe lang de brug is. ‘Dat zijn hele mooie toepassingen die in dit geval dus leiden tot meer begrip en motivatie bij de studenten.’ »

‘Maar wat je ook doet, je kunt niet varen op aannames over wat wel en niet werkt,’ benadrukt Altevogt (nog maar eens). ‘Docenten hadden zo hun eigen gedachten over de vormgeving van de leeromgeving maar studenten gaven vooral aan geen toeters en bellen te willen, zij willen rust zodat er geen afleiding is. Ze willen weten waar ze zijn in de leeromgeving. Die willen geen game zoals thuis, maar een optimale plek om te leren.’

‘IK WIL NIET DAT DE COMPUTER HET UITLEGT, IK WIL DAT Ú DAT DOET!’

De pilot van Uitgeverij Deviant bracht eens te meer naar voren dat volledig digitaal onderwijs niet de beste oplossing is. Zo werd de theorie dat aantekeningen maken met pen en papier effectiever is dan typen op een *device* bevestigd. Wynia: ‘Ze tikken razendsnel elk woord mee dat je zegt, maar als je er daarna een vraag over stelt dan vallen ze door de mand. Ze hebben de inhoud niet onthouden.’

De studenten hebben zelf ook behoefte aan ‘analoog onderwijs’: een ouderwets boek -vooral voor de lange teksten-, een gesprek, de interactie met medestudenten. Van den Belt: ‘Ik heb daar een mooi...’ en dan corrigeert hij zichzelf, ‘nee, eigenlijk een triest voorbeeld van. Een meisje in de klas zei bijna in tranen: ‘Nee, ik wil niet dat de computer het uitlegt, ik wil dat ú dat doet!’

‘SÁMEN OP ONTDEKKINGSTOCHT, OP ZOEK NAAR EFFECTIEVER ONDERWIJS’

Wynia: ‘Na drie uur werken met de computer ben ik helemaal ‘uit’ mevrouw,’ hoorden we. Van den Belt vult haar aan: ‘Ze gaven ook zelf aan: kunnen jullie niet met elkaar praten? Soms hebben we wel zes lesuren op de

Jan Altevogt kijkt met een student mee tijdens een pilotles

computer per dag! Als u dingen op de computer doet en die van Engels ook, en jullie praten daar met elkaar niet over... weet u wel wat dat met ons doet?’

ELKAARS TAAL SPREKEN

Digitaal leren was volgens de aanwezigen heel lang dezelfde oefeningen uit het werkboek op de computer maken. De antwoorden werden vervolgens -net als in de analoge tijd- vaak niet nagekeken, of er werd niets gedaan met de resultaten. Zo is onderwijs weinig effectief en motiverend. Een digitaal systeem echter kan juist een meer actief en interactief leerklimaat stimuleren.

Wynia licht dit toe: ‘Er werd altijd heel sceptisch over gedacht, maar studenten kunnen heel wat zelfstandigheid aan. Ze kunnen bijvoorbeeld prima taalproducten maken aan de hand van een aantal succescriteria en elkaar daar feedback ter verbetering op geven. En het zelf nakijken van open vragen met voorbeeldantwoorden leidde vaak tot iets heel bijzonders in de klas: ze gingen hun eigen inbreng aan de hand van de antwoorden van de computer met elkaar vergelijken. Er ontstonden levendige discussies over de lesstof. In vervolgoefeningen zag je daar dan vaak direct de toegevoegde waarde van, de kwaliteit van de nieuwe antwoorden was beter. En studenten leerden steeds

beter over hun taalvaardigheid praten.’

Wiersma voegt daaraan toe: ‘Studenten kunnen heel streng zijn voor elkaar als ze feedback geven, maar ze hebben niet het gevoel dat ‘ze worden afgerekend’. Bovendien spreken ze elkaars taal: aan een half woord hebben ze soms al genoeg, terwijl de docent ze maar niet kan bereiken met zijn uitleg. Zo creëren ze zelf een effectief leerklimaat waarin niet alleen de inhoud maar ook het proces van leren centraal staat.’

GRIP OP EIGENAARSCHAP

Is de rol van de docent dan uitgespeeld? ‘Nee, goed onderwijs staat of valt met goede docentvaardigheden en oprechte betrokkenheid bij de student. En meer eigenaarschap bij studenten is belangrijk, maar niet eenvoudig. Studenten willen invloed kunnen uitoefenen op wat ze leren maar moeten ook verantwoordelijkheid leren nemen voor hun leerproces. En dat betekent dus niet dat ze geen begeleiding nodig hebben of maar altijd alle keuzes zelf kunnen maken,’ stelt Wynia.

Altevogt toont wederom de leeromgeving van Studiereader om zijn collega te ondersteunen. ‘De docent komt dichtbij de student te staan. Vanuit het docentenportaal ziet de docent heel goed wie welke oefeningen heeft gemaakt en wat de resultaten zijn.’ Met een klik op de muis zoomt de docent in

op een individuele student of verbreedt zijn blik juist naar de hele groep. Hij ziet zo al snel: 'Hee, dit gaat zo goed, die lesstof beheersen ze. Of: bij deze vraag gaan ze vaak de mist in, dat zou ik nog eens goed moeten uitleggen.' De docent kan ook een student persoonlijk bijstaan met behulp van een feedback-functie. En als de student in de klas zit natuurlijk ook gewoon face-to-face, want het hoeft natuurlijk helemaal niet altijd online. Bij voorkeur niet zelfs.'

Wynia: 'Een verschil met vroeger, want toen werkte iedereen vooral in zijn eigen boek of schrift, en had je daar als docent inhoudelijk niet volledig zicht op. Met het inzicht in de voortgang kun je veel makkelijker bijsturen en herhalen als dat nodig is. Het is niet meer dat ze een toets maken en dan zeggen 'ach, een onvoldoende, dat haal ik wel weer op...' waarna ze weer doorgaan met het volgende hoofdstuk. De student krijgt nu veel meer kansen om te kijken waar hij staat; hij kan een opdracht inleveren, na feedback van medestudenten of de docent zijn product verbeteren, en wederom inleveren. De student is meer betrokken bij het leerproces en weet ook steeds beter aan welke eisen zijn werk en dat van anderen moet voldoen. Dat motiveert.

'Van den Belt: 'Als je goed gebruik maakt van digitaal werken, zien studenten zelf waar ze mee bezig zijn, maar worden ze daarnaast ook door de docent gezien, en dat is ontzettend belangrijk voor ze.'

KLASSENMANAGEMENT

Een goede leeromgeving motiveert en is zelfs leuk en meeslepend als het even kan... maar het blijft school, de studenten zijn jong en het wereldwijde web is groot. De docenten moeten daar wel realistisch in zijn. Van den Belt: 'Begin de les gerust klas-sikaal, leg uit wat er van ze verlangd wordt en welke leerdoelen centraal staan. En werk niet met computerschotten/hokjes maar zet de computers bijvoorbeeld tegen de wand, dan zie je waar iedereen mee bezig is. Ook

hier geldt weer: de studenten willen (letterlijk en figuurlijk) gezien worden.'

Orde (rust en reinheid) wordt ook door de studenten zelf gewaardeerd, meent Wynia: 'Het opvallende is dat de studenten zelf vroegen 'Wat doen we met de Netflix-kijkers?' Ze waren er zich van bewust dat concentratie en discipline eindig is op een schooldag, en de verleiding groot: whatsapp, series, instagram, nieuwssites... Ze hebben behoefte aan kaders.'

AAN TAFEL

De uitgeverij houdt bij de ontwikkeling van educatief materiaal de vinger aan de pols bij docenten en studenten op scholen, maar de onderwijsinstellingen hebben op hun beurt weer te maken met een groter onderwijsveld dat de richting aangeeft. Denk aan SLO, de mbo-raad, het ministerie van onderwijs etcetera. In de tijd dat de aandacht van het mbo uitging naar competentiegericht leren lag Uitgeverij Deviant op dezelfde koers en daardoor was het eenvoudiger om passend lesmateriaal te ontwikkelen. Dat is natuurlijk prettig werken.

Het is in de huidige tijd soms moeilijk voor een uitgeverij om op het juiste moment op onderwijsontwikkelingen in te spelen. 'Visie genoeg, maar je zit vaak op besluiten te wachten. In de zomer dat Uitgeverij Deviant aan de pilot begon kwam het rapport *Doordacht Digitaal van de Onderwijsraad* uit. Dat de uitgeverij toen op dezelfde lijn voer als het rapport voorstaat was echter eerder te danken aan de eigen inzet en kompas van de uitgeverij. Minister Dekker was in zijn ambtsperiode een voorstander van 'alles digitaal', maar daar zetten wij toen vanuit onze ervaringen onze vraagtekens bij. De meer genuanceerde kijk op de inzet van digitale middelen hebben we ondanks dat grotendeels zelf uitgewerkt, en met het rapport van de Onderwijsraad kregen we de bevestiging dat we op de goede weg zaten. Die weg zullen we blijven gaan,' aldus Wynia.

Van den Belt: 'Het zou helpen als we

aan tafel kunnen zitten met meerdere partijen uit het onderwijsveld zodat we eerder horen welke kant het onderwijsveld opgaat. Als er bijvoorbeeld een nieuwe rekeneis komt, dan willen we daar snel bij zijn, want voordat je een goed leesmiddel hebt ontwikkeld... het kost tijd. Niet iedereen neemt die tijd en daarom worden scholen nu vaak geconfronteerd met snel gemaakte kant- en-klaar producten die in de praktijk niet werken en waarop zij geen invloed hebben kunnen uitoefenen. Dat is frustrerend en contraproductief.'

IN DE COMPLEXE
WERKELIJKHEID VAN HET
ONDERWIJS ZIE JE DAT
HET ALTIJD BETER KAN

Ze begrijpen het wel: als commerciële partij wordt er toch anders tegen hen aangekeken. Wiersma: 'Maar we hebben toch allemaal hetzelfde voor ogen: goed onderwijs.' Ze vervolgt optimistisch: 'Deze zomer zaten we met een afvaardiging van het Ministerie van Onderwijs en de MBO Raad aan tafel. Gewoon even doornemen wat er speelt. In dit geval ging het over de rekenexamens en de plannen die we daarvoor hebben. Ik hoop dat we zulke gesprekken vaker kunnen voeren. Samen op ontdekkingsstocht, op zoek naar effectiever onderwijs. Want dat is het, een speurtocht die door de digitale dimensie alleen nog maar uitdagender en interessanter is geworden.' Dat vindt iedereen aan tafel een mooie afsluiting van (een goed) gesprek. ■

DE AUTEUR IS FREELANCE JOURNALIST.
FOTOGRAFIE: UITGEVERIJ DEVIANT

Voor informatie kunt u mailen met mevr. Wilma van Dijk, hoofd inkoop, productie, evenementen en office, email wilmavandijk@uitgeverij-deviant.nl